

Cenaze namazı ve İslam Protestanlığı

HASAN BÜLENT
KAHRAMAN

Son günlerde ortaya çıkan ve kadınların cenaze ve cuma namazlarına katılıp katılamayacağını sorgulayan tartışma dinsel - kamusal alan arasındaki etkileşimi belli ki yeni bir boyuta taşıyacaktır. Fakat, sorunu tersinden koyarak bizatihi bu tartışmanın değinilen ilişkinin varolan konumundan kaynaklandığını söylemek de mümkündür.

Daha önce Diyanet İşleri Başkanı'nın içki içmek - oruç tutmak arasında kurduğu ilişkiyi söz konusu ederek gündeme getirdiği 'yeni' bakış açısı üstünde durmuş, bunun dinsel alanın kamusal otorite tarafından belirlenmesinin yeni bir göstergesi olduğunu söylemişim. Gerçekten de Türkiye'de dinin devlet tarafından belirlenmesi, denetlenmesi ve güdümlenmesi olarak tanımlanabilecek mevcut laiklik anlayışı dinsel alanla cemaatler arasındaki ilişkinin kurulmasını daima engellemiştir. Kamusal alan bütün her şeyin üstünde egemen olmuş, böylelikle dinin üretilme ve içselleştirilme süreçlerinde önemli kopukluklar meydana çıkmıştır.

Bu durum tek başına ele alındığında da sorunlu bir etkileşime tekabül etmektedir, ama özünde barındırdığı anlam biraz daha farklıdır. Çünkü, böylelikle devlet kendi varlığını meşrulaştırmanın yeni bir yolunu bulmaktadır. Bir başka deyişle laiklik, Türkiye'de devletin kendisini tanımlamasının, etkinliğini egemen kılmasının bir aracı konumundadır. Nitekim son zamanlarda yükseldiği söylenen karşı - laikçi söylemin derhal bir tehdit olarak algılanması bu nedenledir. Dikkat edilirse o noktadan başlayarak, devlet, hızla merkezi tahkim etmiş, bütün bir sistemi yeniden düzenleyecek önlemleri almaya başlamıştır. Eğitimden ekonomik ve toplumsal yaşama kadar tüm düzlemleri yeniden yapılandıracak girişimlerde bulunulması hep bu açılamdan sonradır. O kadar ki, içki - oruç ilişkisinin yeniden tanımlanması, kadınların cenaze ve cuma namazlarına katılabileceğinin söylenmesi bu oluşumlardan sonra gerçekleşmiştir.

Bu durum yakın Türkiye tarihi düşünülürse bir yenilik değildir. Erken cumhuriyet döneminde de cami inşasıyla, namaz kılma yöntemiyle, dinin yorumlanmasıyla ilgili çeşitli açıklamalarda bulunulmuştur. O dönemde de Diyanet İşleri Başkanlığı, doğrudan başkanın kaleminden çıkmış metinlerle yeni din yorumları yayınlamıştır. Bu, dinin 'bilimselleştirilmesi' yani pozitivist bir mantıkla ele alınması olduğu kadar kurucu ideolojinin kendisini güvence altına almasının da bir yöntemi olarak görülmüştür. İlginç olan, o dönemdeki girişimlerin de bugünkü açılımların da belli bir kaynağa, Kuran'a, göndermeyle gerçekleştirilmesidir. Bu, İslam'ın yeni bir yorumla kurulmasıdır ki, o da İslam'ın 'dünyevileştirilmesi' olarak tanımlanabilir. Böylelikle İslam, yeni bir ahlak, dünya ve birey ilişkisi çerçevesinde, benzetmenin tüm sakıncaları bir yana adeta bir Protestanlığa taşınmak istenmiştir. Bu anlamda İslam yalnızca bireysel bir 'duyuş' çerçevesinde, özgürce yaşanabilecek daha çok Tanrıca bir anlayışla bütünleşen bir sistemdir. Şimdi de, dikkat edilirse özellikle kendilerini İslamcı feminist olarak tanımlayanlar görüşlerinin kaynağının yalnızca Kuran olduğunu ısrarla söylemektedirler. Oradan hareketle de İslam'ı özgürce ve daha çok da kendilerince yorumlamaktadırlar. Örneğin namaza katılma isteminin 'tesettürlü' bir feministten gelmesi ilginçtir.

Bütün bu olup bitenler ne yazık ki, Türkiye'de yeni bir dönemin başlamasına yetmeyecektir. Çünkü, Protestanlıkla birlikte düşünüldüğünde Batı'da yaşanan ve Türkiye'de gerçekleşmesi istenen şeyler bütünüyle bireycilik bağlamında, onu hazırlayan sosyoloji bağlamında gelişmiştir. Oysa Türkiye'de her şeyin merkezden ve devlet tarafından güdümlenmesi o oluşumun önünü tıkayan en önemli engeldir. Aslında, akılcılık, kurumlaşma, çeşitli alanlar arasındaki ayrışmalar - kopuşmalar gibi modernleşmenin birçok göstergesine karşın Türkiye'de hâlâ belli bir noktada bulunuyorsa bunu merkezin etkinliğiyle açıklamaktan başka bir çare kalmamaktadır. Dinin akılcılıkla aşılması cumhuriyetten bu yana modernleşmenin en önemli olgusu sayılagelmiştir. Oysa şimdi bir kez daha anlaşılıyor ki, bu, dini öteleyerek, meydana getirdiği boşluğu o anlama gelen, dokusal olarak o niteliklere sahip bir başka öğeyle doldurmaktır. Eğer o devletten başkası değilse bugün olup biteni de bir devlet dininin kuruluşu olarak görmek yanlış olmayacaktır!